

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. juni 1932

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 29. juni 1932 kl. 10.00.

Præsident: Hornsrud.

Dagsorden:

1. Utenriksministerens redegjørelse i Stortingets møte den 17 mars 1932.
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om Norges tilslutning til president Hoovers moratorium (innst. S. D.).
3. Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om samtykke til postering av utgiftene vedkommende Grønlandssaken (innst. S. A.).
4. Innstilling fra spesialkomiteen til undersøkelse av Quislingsaken (innst. S. E.).
5. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår dette møte satt for lukkede dører. Videre foreslår presidenten at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet, likeså utenriksråden, byråchefene Tostrup og Andvord og handelsråd Smith.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Akershus fylke, husmorskolebestyrerinnen Helene Hval, har tatt sete.

Sak nr. 1.

Utenriksministerens redegjørelse i Stortingets møte den 17 mars 1932.

Joh. Ludw. Mowinckel: Utenriksministerens redegjørelse reiser jo forskjellige spørsmål av den største interesse i den nuværende situasjon. En del av disse spørsmål og ikke det minst viktige, nemlig Grønlandsspørsmålet, har jo tidligere vært oppe og vært ganske utførlig diskutert i denne forsamling, desverre på et tidspunkt da utenriksministeren ikke selv var tilstede. Jeg skal ikke ta det spørsmål op igjen, men der er et par andre punkter som jeg gjerne vil komme inn på. Det ene er den mere almindelige handelspolitiske situasjon. Utenriksministeren berører jo i sin redegjørelse nokså utførlig de handelspolitiske og de finansielle vanskeligheter. Siden denne redegjørelse blev avgitt, er det jo skjedd en ganske sterk utvikling på dette område, - om til det gode eller til det dårlige, er kanskje ennu litt for tidlig å uttale sig om; men sikkert er det at den almindelige krise er blitt mere akutt, og at forholdsregler for å stoppe krisen er blitt tatt op med sterk bevissthet fra alle makter. De efterretninger som idag står i avisene fra Lausanne, synes jo ikke meget

opmuntrende, men det kan godt være at disse etterretninger understreker ennu sterkere nødvendigheten av at vi for vår part har øinene åpne. Og der er det jo også skjedd noget som i virkeligheten kan sies å være av adskillig betydning i form av utenriksministrenes møte i Lausanne, de utenriksministre, hvis land står tilknyttet Oslo-konvensjonen. Der blev det i ganske sterke uttrykk pekt på det samhold som var mellem maktene, og deres ønske om å nå frem til positive løsninger. Det sier sig selv, at ikke minst for Norges vedkommende var det på det daværende tidspunkt, eller la oss si på det nuværende tidspunkt, ganske umulig å binde sig til positive ting. Like i forbindelse med denne utenriksministrenes erklæring kom meddelelsen om at Holland og Belgia hadde funnet hverandre i en positivt formet overenskomst, som tilsikter successivt å nedsette tollsatsene, og der er vel intet som har vakt så stor oppmerksomhet som nettopp denne konvensjon mellem 2 utpregede handelsland med en sterk stilling i det almindelige europeiske kommersielle liv. Og i virkeligheten blev denne handling hilst med den største glede av det trykkede og pressede Europa som et første livstegn. Nu vet vi alle at Holland og Belgia har sendt innbydelse til de nordiske stater om å være med, men alle vet også at det ikke er så ganske lett å gå over fra god teori til god praksis, hvor det gjelder disse spørsmål. Men at det fortjener den aller nøieste overveielse hvorledes vi skal stille oss, sier sig selv. Personlig tror jeg at vi må regne med en utvikling som går i den retning, at Europa samlet ikke kan bli enig, og at det derfor må dannes såvidt mulig sterke defensive særgrupper mellem statene. Jeg er ikke venn av gruppedannelse i Europa, men jeg tror det kan bli nødvendig av forsvarshensyn. Der har været pekt på nokså positivt dannelse av en Donau-konføderasjon. Det sier sig selv, at skal en slik Donau-konføderasjon tre ut i livet, er det der etablert en tollpolitisk sammenslutning, som kan øve innflytelse overalt. Denne tollpolitiske sammenslutning av Donau-landene forutsettes å bli stillet i en særstilling med hensyn til traktatenes almindelige bestemmelser om mestbegunstigelse. Men bare denne tanke maner oss til den største oppmerksomhet på dette område. Og det spørsmål reiser sig, om ikke vi blir nødt til å arbeide positivt for en lignende gruppedannelse i defensivt øiemed. Så har vi Storbritannien, vår største og viktigste kunde, og den maktkonstellasjon som vi fremfor nogen annen trenger å stå på god fot med. Men også der er under overveielse en gruppedannelse av den største betydning, som man mener skal få nærmere form i den nu snart forestående Ottawa-konferanse. Kan ikke vi likeoverfor denne Ottawa-konferanse sette op en viss makt, er jeg bange for at vi isolert kan bli plukket istykker. Det er ikke tvil om, når man leser den britiske presse, at Storbritannia i disse dager har vært sterkt influert av det som våre utenriksministre har gjort i Lausanne. Den uttalelse som peker på positivt samarbeide mellem disse seks, handelspolitisk sett, betydningsfulle makter, har vakt den største oppmerksomhet, og ikke mindre oppmerksomhet har den derpå følgende overenskomst mellem Holland og Belgia vakt. Hvorfor? Fordi Storbritannia føler og vet at dette marked sett i sammenheng betyr uhyre meget for Storbritannias handel. Og der er i britiske kretser - jeg har her meget gode kilder - en

voksende opfatning, som strekker sig utover den teoretiske frihandelsgruppe og langt inn i den konservative, at Storbritannias handel kan ikke nøie sig med en Empire-sammenslutning; Storbritannias handel henger i høi grad sammen med verdenshandelen.

Så er spørsmålet: kan nu vi gjøre noget positivt her? Jeg mener ja. Men jeg mener også, at det er ikke tilstrekkelig at utenriksministrene eller utsendinger fra utenriksdepartementene kommer sammen til drøftelser. Jeg tror at man må søke å forberede dette arbeide ad en litt annen vei. Man skal huske på, at skal man gå til tollnedsettelse, krever det adskillige overveielser og byr mange vanskeligheter. Men man må også kunne si sig selv, at skal vi få bedre forhold, få bedre tider i Europa, kan vi ikke bare kreve tollnedsettelse av andre, vi må selv vise vår tro av våre gjerninger. Men tollnedsettelse her vil kreve offer, og det reiser adskillige betenkeligheter. Vår innenlandske industri for eksempel, som tildels er bygget op og lever under tollbeskyttelse, og store agrarinteresser, melder sig. Her er disse ting overvunnet mellom Holland og Belgia, uten at vi nøie kjenner til hvordan det er skjedd. Jeg kan tenke mig, og jeg vil gjerne nevne det - jeg nevnte det på det interparlamentariske møte forleden dag - at man mellom disse land bør overveie fremgangsmåter som kan motvirke de tollnedsettelse vi går til, og der er veier hvorpå de kan motvirkes. Det ene land kan si til det annet - og der er såvidt jeg vet, en felles interesse - at vi kan ikke tåle et prisfall under trykket av en helt fri konkurranse mellom våre land; vi må arbeide i retning av prisreguleringer, vi må arbeide i retning av sammenslutninger, nasjonalisering mellom de forskjellige industrier. Der er forskjellige fremgangsmåter som kan tenkes å bringe løsninger på disse problemer, men de er ikke ganske lette å nå frem til. Den fri konkurranse i ordets almindelige betydning må sikkert suspenderes, iallfall i en overgangstid, mens vi arbeider oss fremover mot lavere tollsatser. Men skal den fri konkurranse mellom disse land, som må være forberedt på å slå sig sammen i en gruppe, suspenderes, så må det forut gå meget omhyggelige overveielser og drøftelser. Det er derfor jeg har pekt på, og jeg vil gjenta det her, at man søker nedsatt utvalg av forretningskyndige menn i disse land, som kan drøfte disse rent praktiske spørsmål: hvorledes skal vi komme over tollnedsettelsenes vanskelighet? Og likeledes - jeg har kalt det for nabolandsutvalg, man kan kalle det for hvad man vil - må man søke å få forretningsfolk dratt inn i dette praktiske arbeide hvor det gjelder spørsmålet om sammenslutning i grupper, det anser jeg for ganske gitt. En kommisjon som Wedervang-kommisjonen har sikkert gjort sin nytte med et utførlig teoretisk arbeide; men jeg tror lite på dens evne til praktisk å fremme disse spørsmål. Jeg tror den snart kunde avslutte sitt arbeide, oppløses, og erstattes med forhandlinger i friere former mellom de forskjellige land. Jeg tror ikke på en tollkrig fra Norges side. Jeg hadde nok igårftes stemt for den bemyndigelse til regjeringen, men jeg hadde gjort det under stor tvil og betenkelighet og med sterke reservasjoner. Vi er ikke egnet til tollkrig, og det forekommer mig ganske fantastisk, når jeg vet at det spørsmål har vært oppe om tollkrigerske foranstaltninger likeoverfor et land som

Frankrike. Jeg så tilfeldigvis en skrivelse fra en organisasjon som visst heter De norske eksportørers Landsforbund, og hvis formann er advokat Balchen. Den var eventyrlig. Denne herre eller dette forbund forslår en felles handelskrig med Frankrike av Oslomaktene, og, sier han, han tillegger ikke Oslo-konvensjonen stor betydning, hvis ikke den kan lage en liten handelskrig med Frankrike. Og denne lille handelskrig skulde gå ut på at Oslomaktene skulde protestere og ta repressalier mot den valutadifferansetoll som Frankrike har besluttet. Denne mann som kommer med det gode råd til den norske regjering, han glemmer eller han vet ikke at Holland og Belgia ikke rammes av differansetollen, fordi de ikke har forladt gullet. De to mektigste land i denne konvensjon rammes ikke! Når den slags råd drøftes alvorlig i møter og komiteer, stiller jeg mig skeptisk til det som foregår nu. Jeg sier her som jeg ofte har sagt: La oss nu komme til business! Og her må tas op praktiske underhandlinger mellom disse land, hvis man skal ha noget håb om å nå frem til en praktisk løsning. Jeg vet ikke om jeg har nevnt det før, men jeg kan ta det op igjen hvis jeg ikke skulde ha nevnt det, nemlig at der må også tas sterke hensyn også til de av våre interesser som ligger utenfor disse land. Også de må overveies meget nøie. Det er gitt at hvis der skjer en sammenslutning mellom de nordiske land og Holland og Belgia, vil alle land være velkommen, men det er ikke sikkert at alle land vil følge den innbydelse, for der vil til å begynne med kunne opstå visse vanskeligheter. Vi har en mestbegunstigelsesklausul vi også - visse vanskeligheter likeoverfor kunder som vi er meget sterkt interessert i å stå godt med. Konklusjonen av disse betraktninger er at jeg tror regjeringen vil stå sig på å erklære Wedervangskommisjonens arbeide for avsluttet. Likeledes tror jeg der ingen skade vilde være skjedd om valutakommisjonens arbeide kunde avsluttes. Man kunde så spare nogen penger, og søke av praktiske folk i alle land sammensatt små komiteer som kunde overveie de fremgangslinjer som nu skulde følges. Dette var den mere almindelige handelspolitikk.

Så har jeg en spesiell ting som også berøres i utenriksministerens redegjørelse. Det er forholdet til Island. Det blev visstnok berørt igår, men det er et forhold som er akutt. Men også her går jeg ut fra, og jeg vet, at regjeringen har nyttiggjort sig den islandske statsministers besøk i Oslo i disse dager. Også jeg har talt med ham, og jeg har et sterkt inntrykk av at han er velvillig innstillet. Men islenderne er nu ikke så gode å ha med å gjøre. De er nokså stivnakkede, nokså egne og vanskelige, og de betrakter ikke handelsforholdet med Norge med så overdrevet blide øine. Men en mann som Asgeirsson lot til å ha et noget åpnere og friere syn på disse forhold, og det bør man nyttiggjøre sig. Her er talt så meget om å forhøie den saltede kjøttoll, og det lyder behagelig i enkelte øren her hjemme. Men det betyr handelskrig med Island. For islenderne er nemlig eksporten av dette kjøtt en livsinteresse av første rang. Jeg hørte også gjennom annen hånd om en islender som var kommet over forleden og som visstnok skal attacheres legasjonen i forbindelse med de forhandlinger som nu skal optas. Og han sa: vi forsøker å legge vår kjøttteksport om gjennom fryserier til ferskfiskeksport til

England; men dette vil ta lang tid, og da jeg forstår at Norge for sin part gjerne ser at den islandske kjøttimport innskrenkes, kunde jeg tenke mig en ordning, sa denne mann, hvorefter Island og Norge inngår overenskomst om at den nuværende lave kjøttoll skal bibeholdes for det kvantum kjøtt som Island har behov for å eksportere til Norge, men at islenderne suksessivt går med på å nedsette kvantummet, inntil det, efter nogen års forløp, når for eksempel ned til det halve. Efterhvert som vår produksjon til England går op, sa islenderen, kan vi tilsvarende nedsette eksporten til Norge, all den stund Norge ikke synes å ha særlig glede av det billige kjøtt vi skaffer. - Vel, det er mulig at der ligger en løsning. Men en ting anser jeg for ganske sikker, og det er at en tollkrig med Island ikke er til fordel for vårt land. For det første har vi jo selv statistikk som viser det både for skibsfartens vedkommende og for eksportens vedkommende. Men dernest har det ikke ganske liten betydning at vi litt efter litt har trengt oss inn på det islandske marked til fortrenghet for Danmark. Danmark har naturligvis ennu den dominerende handel med Island, men vi har fått en ganske god, sterk og fast posisjon. Vi driver en god skibsfart der ute, en hel del, eller størstedelen av den islandske klippfiskeeksport, foregår under det norske flagg, og en diskriminasjon av det norske flagg vilde være skadelig for våre interesser. Jeg mener derfor at regjeringen må stille sig meget velvillig likeoverfor disse forhandlinger. Jeg tror heller ikke vi har så meget å klage over. Vi hadde naturligvis ventet at Island hadde strukket sig lenger i imøtekommenhet enn det har gjort, men direkte chikane har det neppe vært. Saken er den at det islandske folk, de hundre tusen, som vesentlig lever av fiske, beskytter og ønsker å beskytte sin kyst og sin tremilsgrense, og beskytte dette med alle til rådighet stående midler, på samme måte som vårt folk, som dog ikke så utelukkende lever av fiske, ønsker å beskytte sin kyst. Og denne hårde sannhet, som naturligvis går ut over oss som har drevet så meget fiske på Island, må vi se i øinene.

Der er et par andre spørsmål i forbindelse med Island, som jeg vil nevne. Det er spørsmålet om ikke den tranlov som blev vedtatt for et par år siden, burde søkes endret. Her er Wedervang-kommisjonen meget positiv i sine råd. Den sier at det har skadet vår handel i høi grad dette at man stoppet den islandske import av tran. Vi var herrer på det marked. Det var oss som raffinerte og nyttiggjorde oss den islandske tran som et halvprodukt. Man ekskluderte den islandske tran og skapte en ny konkurrent i Island. Man gjorde på tranområdet det som vi nu er så lei for er gjort på klippfiskområdet. Dette bør overveies. Jeg vet nok, at den gang så mange på det med et bestemt syn. Det kan være at det syn under den erfaring som nu er hentet, vil være endret også hos dem som den gang så anderledes på det.

Endelig har vi klippfisken. Jeg uttalte forleden dag her i Tinget i forbindelse med et telegram fra Bodø ønskeligheten av at det blev optatt forhandlinger med Island om klippfisken. Også om dette spørsmål snakket jeg med statsminister Asgeirsson, og han viste den største forståelse av dette spørsmål. Men han sa at den nødvendige forutsetning for slike

forhandlinger er at der er en fast organisasjon i begge land. Der kan ikke forhandles med Norge, hvis Norges klippfiskeeksportører er oppløst i 100 bestanddeler. Derfor er klippfiskloven et godt instrument for å søke å få den norske klippfiskhandel samlet. Men blir den samlet og tilfredsstillende organisert, er det et grunnlag for forhandlinger med Island, som kan utnyttes. Island og Norge sammen behersker så meget av Middelhavslandenes og Syd-Amerikas klippfiskbehov, at de begge vil kunne øve en sterk innflytelse på det marked og begge tjene ved det. Som det nu er, spiser vi hverandre gjensidig op.

Så har jeg en ting til, før jeg slutter. Den ligger i en annen gate, men det er ikke mindre viktig for det. Det er minister Colbans entledigelse fra Genf. Både president Hambro og jeg påtalte dette for åpne dører. Vi fikk et svar fra utenriksministeren, som efter min mening ikke var tilfredsstillende, men da det var for åpne dører og det saes at det kun var saklige hensyn, tidde vi selvfølgelig stille. For utadtil må det hete at det kun var saklige hensyn, som der gjorde sig gjeldende. I virkeligheten er de saklige hensyn ved denne entledigelse krenket på det alvorligste. Den omstendighet at man tar fra Genf den nordmann som ved sin erfaring, ved sine kunnskaper og ved sin stilling er best skikket til å representere Norge der nede, det er litt - ja, jeg vil ikke søke parlamenariske uttrykk for det. Og hvorledes er det skjedd? Det er skjedd på en måte som jeg tror er ukjent mellem en regjering og dens funksjonærer. Man har underhånden sagt til hr. Colban at han måtte være opmerksom på at man trengte ham i Paris, men man har ikke bedt om hr. Colbans råd for hvorledes dette best skulde skje, og dog var det nærliggende å søke råd ved å spørre hr. Colban og samtidig bevare Colban for dette arbeide. Man kunde bedt Colban innrette sig slik at han fikk 1-2 måneder til disposisjon i Paris, og man hadde da Christian Lange, som midlertidig kunde bestyre vår delegasjon likeoverfor nedrustningskonferansen, og som jo representerer det samme prinsipielle grunnsyn som iallfall denne forsamling representerer. Man hadde også Birkeland, som er vor fast ansatte representant ved Folkeforbundet og selvfølgelig har fulgt disse ting. Man kunde også midlertidig anbragt ham der nede, slik at man kunde få Colban tilbake når man ønsket og det passet. Og det er ikke alene Colbans forhold til nedrustningskonferansen som spiller den største rolle, det er Colbans forhold til Folkeforbundet. Hvis jeg blev utenriksminister imorgen - hvad alle gode makter bevare mig for - vilde jeg måtte gjøre dette om igjen. Jeg vilde nemlig ikke reise til Genf i høst og arbeide i rådet uten å ha Colbans erfaring, hans dyktighet, hans kunnskaper, ved min side. Norge sitter jo ennu i rådet, det inntar en ansvarsfull og viktig stilling i Folkeforbundets råd. Det er ingen mann som kan dette, som har den anseelse, den innsikt, den innflytelse, som hr. Colban. Og den mann har man entlediget fra Genf! Hvorledes fikk Colban vite om entledigelsen? Han kommer en morgen i den kommisjon, hvor han sitter som president, flåtekommisjonen, og en av hans kolleger meddeler ham, at han i avisene har sett at Colban er entlediget og en annen mann satt i hans sted. Først om eftermiddagen fikk Colban den norske regjerings telegram om

at han var satt ut, og at Irgens var satt i hans sted. Og Irgens satt i hans sted! - Hvem er minister Irgens? En flink diplomat av den aller eldste skole, en mann som forlengst har ophørt å tenke, slik som vi tenker i denne forsamling, om disse spørsmål. Han er satt inn i Colbans sted, han skal være den mann som skal hjelpe utenriksministeren i Folkeforbundets råd. Vi i Stortinget kan jo ikke gjøre noget med det. Vi står maktesløse, vi kommer en eftermiddag og ser i "Dagbladet" at Colban er entlediget og Irgens satt i hans sted. Men påtales skal det! Her er gjort en flink funksjonær, en av våre mest innsiktsfulle og dyktigste folk i alle henseender en stor urett, til skade for ham selv, men det er det minste, - til skade for oss! Hvorfor er det gjort? Av saklige grunner? Mon der ikke ligger litt "Grønland" bak dette? Der er nemlig i forbindelse med Colban fortalt historier, som burde ha vært fremlagt for oss før de blev brukt likeoverfor en tjenestemann således som de av den norske regjering er brukt likeoverfor Colban - sladderhistorier! Et lite selskap hos en norsk dame, hvor Colban har uttalt sig litt uforsiktig om Grønland. Han syntes ikke at Grønland var den kjempesak vi synes det er, og han hadde sagt det - hvad han naturligvis ikke burde ha sagt. For dette kunde regjeringen, da den fikk vite det, ha sendt ham en reprimande, la gå. Men hvad skjer? En av dem som er tilstede i dette private selskap, skriver et brev til en mann i utenriksdepartementet, et privat brev. Denne mann er uforsiktig nok til å vise dette brev til en av "grønlenderne" - grønlanderne i denne forbindelse, uten noget odiøst, i anførselstegn - og denne "grønlender" blir sterkt oprørt og siger at dette brev må han få bruke offentlig. Nei, siger vedkommende mottager av brevet, det kan ikke skje uten at jeg får tilladelse av brevskriveren til å bruke det. Der skrives til brevskriveren om en slik tilladelse, brevskriveren svarer at det kan der ikke være tale om, det er utelukket. Men den som har sett brevet siger at intet kan stoppe ham, det gjelder en nasjonal historie i første rekke, og en brevskriver har ikke rett til å stoppe noget sådant. Derpå lager den norske regjering en huskestue som vi bare så gjenklang av i Sjøfartstidende og forskjellige andre aviser. Colban kalles hjem, og en av dem som var gjester, og som ikke var i norsk tjeneste lenger, kalles hjem og må stå til forhør. "Grønlenderne" krever at Colban skal fjernes fra sin stilling både i Genf og i Paris. Det vil nemlig gjøre et storartet inntrykk på domstolen, dette at man viser hvor alvorlig man tar selv sådanne spøkefulle ting. Heldigvis forstod regjeringen at der får være grenser for alt. Statsminister Hundseid skal ha sagt det gode ord - han kan bekrefte det, håber jeg - at det er mulig at dette er jus, sa han, skjønt han visst hadde sine tvil om det også, - det er mulig at dette er jus, det vil jeg ikke ha uttalt mig om, men en ting vil jeg si, og det er at vi gjør oss komplett latterlige, hvis vi gjør noget sådant. Og det hadde statsministeren evig rett i. Men dessværre var man kommet så langt på latterlighetens vei, at latteren efter min mening ikke står til å redde. Dessværre er det dog ikke bare latter, det er også alvor som ligger bak dette. Da man ikke fant å kunne avskjedige Colban, blev der tildelt Colban en revselse i form av en skrivelse, som skal være meget skarp. Jeg vil ikke

si at denne skrivelse i og for sig var uberettiget - jeg har ikke sett den - skjønt jeg synes det er litt av å gjøre en mygg til en elefant, men la det gå. Men denne skrivelse blev i avskrift sendt samtlige våre legasjoner. Jeg tror ikke det blev gjort med navns nevnelser, det kjenner jeg ikke til, men der var ikke en legasjon som ikke visste hvem det gjaldt. Således er en av våre første menn stillet i gapestokken ute i våre legasjoner og utenfor dem. Det neste skridt som tas, det er Colbans entledigelse i Genf og erstatning av Irgens. Da smilte "grønlenderne" tilfredse. Det smakte da av fugl. Kunde de ikke få ham vekk i begge stillinger, hadde han iallfall fått den ydmygelse og straff at han blev tatt vekk derfra hvor hans hovedarbeide er, og hvor han kunde gjøre mest nytte for sitt land. Det er bedrøvelig å ta disse ting frem, jeg skammer mig, men de skal tas frem, og det skal sies, for den slags utenrikspolitikk vil vi ikke vite mer av.

Statsråd Braadland: Jeg har med adskillig overraskelse hørt på hvad den ærede representant hr. Mowinckel har uttalt i anledning av Colbansaken, men jeg må forlange at jeg troes når jeg sier at det kun er saklige hensyn som har diktert regjeringens beslutning, kun saklige hensyn. Det vil enhver som har fulgt litt med, vite at den handelspolitiske situasjon har forandret sig, og det må også enhver vite at spørsmålet om vår minister i Paris, hans forbliven i Genf, måtte tas op til overveielse. Jeg mener at det i det hele tatt er gitt en ganske overordentlig misvisende fremstilling av hvordan hele dette er foregått. Forholdet var at der på forhånd efter at forholdet likeoverfor Frankrike var blitt akutt, blev sendt Colban et telegram, med forespørsel om hvor lang tid han trengte for å få avviklet nede i Genf. På det fikk vi et svar som sa at arbeidet i Genf muliggjorde at han allerede derpåfølgende uke kunde reise til Paris, hvorefter saken ble tatt op i statsråd. Telegrammet om avgjørelsen blev noget forsinket, og det var grunnen til at et pressetelegram var kommet før, hvilket igjen medførte det i og for sig beklagelige resultat at Colban fikk høre om avgjørelsen av en av sine kolleger før han fikk det officielle telegram. Men han var jo fullt på det rene med at en slik beskjed vilde han komme til å få. Når man kommer og snakker om her at dette er gjort av hensyn til Grønlandsfolkene o.s.v., så vil jeg på det bestemtteste tilbakevise det. Jeg vil si at det er kun, kun saklige hensyn som er tatt, og jeg står ved den beslutning som er tatt at vår minister under disse forhold skal være i Paris og ikke i Genf.

Med hensyn til det jeg forøvrig vil ha sagt her, er der endel ting som det kanskje kunde være hensiktsmessig å ha fremført for åpne dører. Imidlertid vil det medføre visse vanskeligheter, så jeg vil ikke fremsette noget ønske om at så skjer. Men det kunde muligens bli ordnet på den måte at referatet av de ting som jeg her kunde komme inn på som kunde ha interesse for offentligheten, og som kunde egne sig for offentliggjørelse, kunde bli offentliggjort.

Jeg vil da til å begynne med få lov til å komme med et par supplerende bemerkninger til hvad jeg anførte i min redegjørelse den 17. mars, og jeg skal forsåvidt være så kort som mulig. For Englands vedkommende er der utarbeidet et

memorandum angående de britisk-norske handelsforbindelser som er blitt overrakt den britiske regjering av legasjonen i London før avreisen til Ottawa-konferansen. Dette memorandum er utarbeidet her hjemme og er underkastet sakkyndig bearbeidelse både i og utenfor utenriksdepartementet. Men det blir altså legasjonen i London som gir det dets endelige form.

Med hensyn til Tyskland har der vært visse vanskeligheter med hensyn til valutarestriksjonene, som nu er blitt strammet i samme grad som Tysklands stilling er blitt vanskeligere. Visse vanskeligheter har også reist sig på grunn av den langsomme behandlingsmåte, idet de enkelte avgjørelser først treffes efter et lengere opphold. Og det siste regjeringsskifte har også bidratt til at den tyske administrasjon har arbeidet noget langsommere enn tidligere. Men efter den samtale som jeg hadde med den tidligere rikskansler, og som jeg har hatt med den tyske gesandt i Oslo, har jeg inntrykk av at Tyskland vil forsøke å stille sig så imøtekommende likeoverfor oss, som det lar sig gjøre. Jeg nevnte bl.a. at selvom Tyskland gjerne ønsket en handelsbalanse i sin favør, så er det jo klart at det er i begge lands interesse at den samlede omsetnings absolutte størrelse vokset så meget som mulig. Vi har fra Tysklands side mottatt bestemte forsikringer om at der vil bli gjort mest mulig for å imøtekomme de norske ønsker om valutatilddeling, men det er samtidig blitt understreket, og jeg vil også understreke det her, at eventuelle lempninger må foregå på en absolutt fortrolig måte, idet man ellers vil risikere at en imøtekommelse likeoverfor oss vil bli oppfattet som en discriminasjon fra andre staters side. Man kan f.eks. tenke sig den løsning at vi får den valutaprocent som nu er fast, men at vi kunde få et tillegg i form av en vareclearing.

For Østerrike og Ungarns vedkommende arbeides med de foreliggende valutavanskeligheter. Likeoverfor Østerrike har det vært drøftet å gripe til restriksjoner likeoverfor vår import derfra, men efter konferanse med Valutakomiteen og Norges Bank kan man neppe anse en sådan fremgangsmåte brukbar. Med Frankrig er forhandlinger igang. Situasjonen er her ikke helt enkel, men forhandlingene foregår dog i helt vennskabelige former. Vi håber allerede i den nærmeste fremtid å komme til iallfall en foreløbig løsning av enkelte vanskeligheter. Men selve forhandlingene vil nok komme til å trekke ut ganske lenge.

Med hensyn til vårt handelspolitiske forhold til Island vil der formodentlig i de nærmeste dager bli optatt forhandlinger på en bredere basis. Jeg har også hatt en samtale med den islandske statsminister, som likeoverfor mig har fremholdt det samme som han har fremholdt likeoverfor statsminister Mowinckel.

Med hensyn til Sovjetunionen har vi der under bearbeidelse enkelte spørsmål av en litt mere politisk natur. Vi har bl.a. gjort en energisk forestilling i anledning av det russiske Svalbardselskaps radiostasjon. Og med hensyn til oppbringelsen av norske selfangstfartøier i Kvitsjøen har vi bedt justisdepartementet om å foranledige at der kan bli optatt fyldigst mulige forklaringer av samtlige skib som befant sig i Kvitsjøen på den tid da oppbringelsen av de norske fangstfartøier fant sted. Der er nemlig fra Sovjetunionens side

fremført beklagelser over den måte hvorpå våre fangstfolk har gått frem.

Selv om man kan si at vår utenrikshandel er mindre sterkt rammet enn mange andres, så er det dog åpenbart at en så veldig forminskelse som har funnet sted i de par siste år i verdenshandelen, ikke kan undgå å ha de mest vidtgående virkninger overfor et land som Norge, hvis hele næringsliv på så mange områder er direkte avhengig av forholdene ute i verden. Vanskelighetene melder sig såvel for vår eksport som vår import. Disse står jo begge to i et avhengighetsforhold av hinannen, en nedgang i eksporten må følges av en nedgang i importen, sålenge vi ikke kan opnå et utenlandsk lån, hvilket i disse tider er utelukket. De hindringer som vår eksport møter og som står i forbindelse med foranstaltninger av fremmede regjeringer, de kan vi nærmest sortere i 4 grupper: innskrenkning av valutatilddeling, importrestriksjoner med lisens-system, kontingenteringsbestemmelser og tollforhøielser.

Når man skal forsøke å veie disse forskjellige gruppers ulemper mot hinannen, kan man ikke undgå å feste sig ved de store betenkeligheter som hefter ved kontingenteringssystemet, iallfall rent prinsipielt sett, idet dette nødvendigvis fører til at statsmaktene i en særskilt sterk grad blander sig inn i forhold som ellers for en stor del reguleres ved det private initiativ. Og forholdene som de fremtrer der hvor vi har kontingenteringssystemet, minner jo også i sterk grad om forholdene under krigen med stats-inngrep på alle felter. Og staten fører oftere en hård hånd enn en lykkelig hånd når det gjelder økonomiske spørsmål. Det er også ganske åpenbart at hvis man tenker sig systemet ført ut i sine konsekvenser, vil det også kunne ha sine betenkeligheter ut fra den betraktning at det blir de enkelte staters makt både økonomisk og politisk som kan få avgjørelsen i rent økonomiske spørsmål. Enn videre vil et kontingenteringssystem åpne rum for mere eller mindre vilkårlige administrative avgjørelser. Det er en selvfølge at det ikke vil være praktisk politikk for et lite land som vårt å treffe sine avgjørelser alene ut fra strengt prinsipielle synsmåter i forhold som dem verden nu lever under. Det er nødvendig å treffe avgjørelser i enkelte tilfeller overensstemmende med våre interesser, men på den annen side vil det heller ikke skade å være klar over alle de betenkeligheter av rent prinsipiell natur som gjør sig gjeldende. Alle de forskjellige forholdsregler som er truffet i de forskjellige stater med hensyn på det internasjonale handelssamkvem har nødvendiggjort forhandlinger med en rekke stater. Man kan naturligvis ikke legge skjul på at disse forhandlinger kan være forbundet med visse vanskeligheter.

På den annen side kan vi også konstatere at de foregår i helt vennskapelige former og at utenverdenen ikke står fremmed likeoverfor forståelsen av våre interesser. Det er klart at disse forhandlinger legger beslag på megen arbeidskraft. Vi har også av den grunn fått opprettet en handelsrådstilling for Utenriksdepartementet, hvad jeg anser som et meget stort fremskritt. Der har imidlertid også hevet sig røster for en mere gjennomgripende omorganisasjon med sikte på i størst mulig utstrekning å samle behandlingen av de handelspolitiske

spørsmål i Utenriksdepartementet. Regjeringen har full forståelse av at en sådan konsentrasjon er nødvendig, idet alle saker av handelspolitisk natur likeoverfor utlandet nødvendigvis bør samles på ett sted, og da i tilfelle i Utenriksdepartementet. Regjeringen har sin oppmerksomhet henvendt på saken. Det er jo også mulig at en partiell omorganisasjon kan settes i forbindelse med gjenoprettelsen av et eller to ekspedisjonschefembeder i Utenriksdepartementet, og departementet vil i tilfelle komme tilbake til saken ved neste budgettforelegg.

Til slutning vil jeg også gjerne komme med noen bemerkninger i tilknytning til hvad der i pressen har vært meddelt om den hollandsk-luksemburg-belgiske tollkonvensjon. Foranledningen til denne tollkonvensjon kan vi si er det spørsmål som har vært fremme om en preferanseordning for Donau-statene. Istandbringelse av en sådan preferanseordning vilde stille Oslo-statene likeoverfor nødvendigheten av å ta standpunkt til hvorvidt de vilde gå med på en sådan ordning eller ikke, idet samtlige stater hadde traktater med Donaulandene om mestbegunstigelse. Under tidligere konferanser mellom utenriksministrene har det vært fremholdt, at det vilde være ønskelig at man på det område gjorde gjeldende en ensartet opfatning. Nu var det jo tale om at dette spørsmål skulde komme op i Lausanne, og vi var derfor blitt enig om å møtes for å diskutere dette spørsmål efterat det var holdt et forberedende møte mellom de eksperter som er opnevnt av de forskjellige utenriksdepartementer. Nogen dager før ekspertmøtet fikk vi sendende fra Holland et utkast til en konvensjon gående ut på en innbyrdes suksessiv nedsettelse av tollsatsene mellom de undertegnende stater. Dette utkast blev i de par dager som stod til disposisjon gjennomgått i regjeringen, diskutert på ekspertmøtet i Hamburg, hvorefter det blev foretatt visse endringer på utenriksministermøtet i Geneve/Lausanne.

Det er to ting jeg gjerne vil ha understreket i denne forbindelse: Det ene er at et sådant forslag reiser meget viktige prinsipielle spørsmål som det ikke vil være mulig å ta standpunkt til før man har dem grundig gjennomarbeidet. Men jeg skulde være tilbøielig til å si at de modaliteter som konvensjonen har med hensyn på tollreduksjonene, neppe vil kunne tiltredes av oss i sin nuværende form. Det annet punkt som jeg vilde lede oppmerksomheten hen på, er at jeg vanskelig kan tenke mig at de 3 stater som har undertegnet konvensjonen, vil omsette den i praksis før der foreligger en tilstrekkelig tilslutning fra andre makters side. Når jeg her sier "andre makter", tenker jeg på stormaktene.

Med hensyn til spørsmålet om en tollreduksjon innen en gruppe som Oslo-konvensjonens stater, så synes det å være innlysende at man da må oppgjøre sig en mening om for det første den vareutveksling som nu finner sted mellom disse stater og i hvilken grad den kan tenkes å ville øke ved en nedsettelse av tollsatsene. Det vilde føre for vidt å ville forsøke å komme inn på dette spørsmål i sine detaljer, men man kan med engang si at betydningen av en tollreduksjon vil økes i samme grad som vedkommende område er autarkisk, d.v.s. innen sitt område frembringer mest mulig av de varer som trengs.

Vareutvekslingen mellom Oslo-konvensjonens stater er betydelig. Det er ingen "quantité négligeable". På den annen side vil jo et blikk på disse staters handelsomsetning vise at den største del av deres omsetning peker utover Oslo-konvensjonsstatenes områder. En avtale om tollreduksjon vil derfor først få sin betydning når det område som den omfatter, blir tilstrekkelig autarkisk.

En annen sak er det at tollreduksjoner alene neppe vil føre frem, når det er spørsmål om en økning av den internasjonale vareomsetning. Det er også andre viktige faktorer som her spiller inn, både av finansiell, økonomisk og også politisk natur. Imidlertid vil reduksjon av tollene selvfølgelig ha meget store og betydelige virkninger.

Regjeringen er med en gang begynt med å studere den hollandsk-luksemburg-belgiske tollkonvensjon. Den må studeres under hensyn til våre forhold og interesser, og konsekvensene av en mulig tilslutning må nøie overveies. Men selv om vår vurdering selvfølgelig må være nøktern, objektiv, så forhindrer ikke dette at regjeringen med den største sympati vil se på ethvert tiltak som har til hensikt å lette den økonomiske forbindelse mellom folkene.

Hambro: Jeg har ikke mange ord å føie til det jeg har hatt anledning til å si tidligere, dels om visse handelspolitiske forhold igår, og hvad angår den sak som hr. Mowinckel berørte, om Colbans forflytning, det jeg uttalte for åpne dører. Jeg vil imidlertid gi min tilslutning til hvad hr. Mowinckel uttalte om Colbans efterfølger. Jeg vilde ikke si det for åpne dører, men jeg tror det bør sies for lukkede dører, at regjeringen har vært ganske usedvanlig uheldig i valget av eftermann, og for enhver som har kjennskap til disse ting og nogen erfaring i dem, er det nokså ufattelig hvad man egentlig har ment med å sende Irgens til Genève. Og om Irgens sitter i øieblikket ved nedrustningskonferansen, kan ikke derav følge hvad hr. Mowinckel syntes å gå ut fra: at Irgens skal sitte der permanent eller som norsk delegert i Genève. Det vil fra enhver side sett være ganske overordentlig uheldig. Skal der sitte en diplomat i tjeneste, bør det være en diplomat som ikke er akkreditert en stormakt, men en diplomat fra en av de eks-nøitrale stater, som ikke har nogen interesse å vareta som kan komme i vinkelforhold til de norske interesser i Genève.

Hvad angår det hr. Mowinckel nevnte om at generalsekretær Lange kunde fungert som formann for delegasjonen, så vil jeg ha sagt at efter mitt skjønn kunde og burde ikke Lange gjøre det. Det er jo uttalt uttrykkelig i instruksene, at som formann for delegasjonen fungerer utenriksministeren og i hans fravær en representant direkte for regjeringen, og å ta som fungerende formann for delegasjonen, selv under et kort tidsrum, en mann som er internasjonal funksjonær av den kategori som Lange, mener jeg vilde være både formelt og reelt uriktig. Jeg finner å ville ha gjort den bemerkning, selv om jeg ikke beundrer valget av eftermann for Colban, som jeg formoder skyldes regjeringens ubekjentskap med den person som blev anbragt i stillingen.

Forøvrig tror jeg at det var nyttig at hr. Mowinckel nevnte de forhold som han bragte frem her. Jeg går ut fra at

man også vil postere under utgiftene vedrørende Grønland-saken såvel Colbans hjemreise til Oslo den gang, som innkallelsen av den funksjonær fra Folkeforbundet som man mente å skulle ha som vidne i denne latterlige sak; og så beklagelig det enn kan være at en norsk minister i funksjon kommer med uttalelser som, hvis der kun hadde vært norske tilstede, formodentlig ikke var blitt tillagt nogen vekt, allikevel, når folk av en annen nasjonalitet hørte dem, måtte oppfattes som en uforsiktighet, - så beklagelig det enn kan være, så tror jeg at den måte hvorpå man har behandlet denne bagatell, som det i virkeligheten er, har vist en nervøsitet og en viss forrykning i opfatningen av dimensjonene, som forhåpentlig ikke vil gjenta sig. Det blev uttalt spøkefullt i Stortinget for noen år siden i lyset av de forskjellige forhold, at det vilde være mere korrekt om man døyte Myggbukten for "Elefantbukten", og de forskjellige ting som er inntrådt her, synes å tyde noget i samme retning. Men jeg tror at man heller ikke i Stortinget skal overdrive dimensjonene av en slik historie som denne. Når den ærede utenriksminister forsikret at det for ham kun hadde vært helt saklige grunner som hadde virket inn ved den avgjørelse han har truffet, så har jeg ingen tvil om at det er en helt ærlig uttalelse fra utenriksministerens side. Og det er jo forsåvidt noget beroligende. Det er bare beklagelig at alle disse forskjellige ting har støtt sammen i tid på en måte som er skikket til å vekke noget eiendommelige forestillinger.

Hvad angår valutavanskelighetene, særlig i forholdet til Tyskland, tror jeg det vilde være av interesse om utenriksministeren kunde uttale noget om hvorvidt fiskeeksportørene i Norge kan ha utsikt til å få ut i den ene eller den annen form nogen av de penger de har tilgode i Tyskland. Jernbanenes Fiskekontor i Berlin har jo fått stengt i Deutsche Bank alle de summer som i de siste måneder har vært betalt for fisk, man har ikke engang kunnet få dem ut for å betale lønninger til statens funksjonærer ved Jernbanenes Fiskekontor, man har ikke kunnet få benytte dem til oppgjør med de tyske riksbaner; de står der som en absolutt død kapital. Det er en stor vanskelighet for våre fiskeeksportører at de ikke kan få sine penger. Utenriksministeren uttalte at den tyske legasjon hadde stillet sig meget velvillig. Jeg tror det vilde ha adskillig interesse å høre hvordan utsiktene stiller sig. Vi har jo som neste sak på programmet for dette møte spørsmålet om Hoover-moratoriets forlengelse, og der er også en rekke av våre fisk- og sildeeksportører som står i den vanskelighet at de ikke får sine tilgodehavender fra fremmede land. Jo lenger tid det går, desto større blir vanskelighetene naturligvis. Og så megen interesse som det har vært for den sak i Stortinget, tror jeg man vilde være takknemlig for å få positive opplysninger, hvis de kunde gis av utenriksministeren: For det første altså om utsikten til å få ut de penger man har innestående i Berlin, for det annet meddelelse om hvorvidt kontingenteringen av norsk fisk, tillatelsen til å få valuta til kjøp av norsk fisk, nu er bragt noget mer i orden enn den var for kort tid siden. Skal vi overhodet kunne konsolidere vår fiskeeksport, skal vi ha noget igjen for de penger som stilles til disposisjon for å øke vår fiskeproduksjon, er det jo av avgjørende viktighet at disse vanskeligheter for vår

eksport løses. Jeg skulde anse det for ønskelig at Stortinget blev holdt best mulig underrettet til enhver tid om disse ganske langtreckende spørsmål.

Joh. Ludw. Mowinckel: I virkeligheten var den ærede utenriksministers uttalelser om forholdet Colban nærmest en bekreftelse av hvad jeg hadde fremstillet. Det er ganske gitt at utenriksministeren personlig kun har tatt saklige hensyn, det er det ingen som tviler på, det er en så selvfølgelig ting at det behøver ikke å sies. Man må heller ikke opfatte mitt angrep som et angrep på utenriksministeren personlig. Jeg tror nemlig opriktig talt at utenriksministeren personlig har vært holdt nokså meget utenfor det som jeg fortalte om idag. Men her drives jo utenrikspolitikk i utstrakt grad også når hr. Braadland er fraværende, og den drives i utstrakt grad uten at hr. Braadland orienteres, så merkelige er forholdene. La gå, det er tatt saklige hensyn, men hvad der i hvert fall ikke er tatt, det er hensyn. Og alt det som stiller min fremstilling i relieff, bakgrunnen for den, det berørte den ærede utenriksminister ikke med et eneste ord. Hvorfor ikke? Fordi det neppe kan benektes. Hr. Hambro tok avstand fra min antydning om Lange som formann. Jeg nevnte både Birkeland og Lange, men når hr. Hambro tar avstand fra Lange, så skyldes det utvilsomt at vår opfatning av Christian Lange rent saklig er forskjellig, - to forskjellige opfatninger, forskjellig innstilling, hvor det gjelder disse spørsmål. Den omstendighet at Lange er chef for den interparlamentariske union, stiller sig formelt ikke i veien for at han kan gjøres til den norske regjeringens representant dernede. Men det er ikke noget å diskutere, vi har i hvert fall Birkeland som vi kan bruke, og som er vår faste utsending i Schweitz. Jeg vil slutte med å foreslå at utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen. Men jeg vil legge noget til, - ikke til forslaget, men som en uttalelse av mig, nemlig at når den kongelige resolusjon om Colbans entledigelse oversendes Stortinget, bør den ledsages også av de papirer som vedkommer Colbans påståtte indiskresjon og den ham gitte reprimande.

Statsminister Hundseid: Til hr. Mowinckels tendensiøse og uriktige fremstilling av Colbansaken har jeg kun ett å svare, nemlig at hvis hr. Mowinckel tror på sine beskyldninger mot regjeringen, har han kun ett å gjøre: å stille mistillitsforslag. Her står denne mann og skjeller regjeringen ut, værre enn nogen skolemester i vår tid skjeller ut skolegutter. Og han bygger hele sitt angrep på sladderhistorier og retter sitt voldsomme angrep mot regjeringen på grunnlag av det han har plukket op her og der. Fra hvilke kloakker er det hr. Mowinckel har alle sine opplysninger? Og så konkluderer han med at regjeringen har forflyttet Colban fra Genève til Paris av andre enn saklige grunner! Andre enn saklige grunner! Hvis dette er riktig, hvis hr. Mowinckel tror det er riktig, da har han kun ett å gjøre, og det er å fremsette mistillitsforslag til regjeringen. Hvis hr. Mowinckel tror at regjeringen i disse for landet så viktige spørsmål tar annet enn saklige hensyn, så grenser det til landsforrederi, hvis hr. Mowinckel ikke gjør det han kan

for å fjerne en slik landsskadelig regjering. Angående den skrape som regjeringen har gitt Colban, er regjeringen klar til å ta følgene av det.

Anderssen-Rysst: Jeg bad om ordet i anledning av den redegjørelse som den ærede utenriksminister nu gav om forskjellige utenrikske spørsmål, i tilknytning til den redegjørelse han gav her i april måned. Enkelte av de spørsmål som blev omhandlet i redegjørelsen var under behandling i Stortinget igår, og jeg skal forsåvidt for disse punkters vedkommende innskrenke mig til nogen korte bemerkninger. Jeg for min del hilser med den største tilfredshet, at regjeringen har været opmerksom på det efter min mening overordentlig viktige spørsmål om en koncentrasjon av det handelspolitiske arbeide nu, og jeg håper det må lykkes regjeringen å finne en ordning som hurtig kan settes ut i livet på dette punkt. Med hensyn til forhandlingene med Island har vi nu fått en klarere uttalelse fra regjeringen, enn vi hadde igår såvidt jeg kan erindre, nemlig at der skal optaes forhandlinger med Island på bred basis. Jeg tror det kan være grunn til å hilse dette med tilfredshet, og jeg går da ut fra at også de vanskelige eksport-konkurransforhold mellem Island og Norge blir tatt op til drøftelse ved disse forhandlinger, og at man om mulig søker å nå frem til et samarbeide. Det er i virkeligheten så, som hr. Mowinckel også klart gav uttrykk for, at nu søker disse to nasjoner, Norge og Island, gjensidig å ødelegge og ruinere hverandre, særlig på klipfiskeeksportens område. Da vi sist hadde et møte for lukte dører her i Stortinget om forskjellige utenrikspolitiske spørsmål, var forholdet til Spania og Portugal sterkt fremme i debatten her. Det var i det møte den ærede utenriksminister kom med sin første redegjørelse, og hvor nettop i anledning av alkohollovens behandling her i tinget spørsmålet om fruktvinen hadde været fremme til drøftelse. I den anledning oplyste den ærede utenriksminister, at det fra Portugals side var stillet i utsikt, at man skulde få en gunstigere behandling av den norske klipfisk, hvis bestemmelsen om opspritning av den norske fruktvin ikke blev vedtatt. Siden dette tidspunkt, i april måned, har vår eksport til Portugal for klipfiskens vedkommende møtt stadig større og større vanskeligheter. Man må si det nærmest er en skjebnesvanger utvikling som er foregått. Vi trykkes stadig mere og mere ut på det portugisiske marked, og virkningene avsetter sig momentant for vår fiskeeksport, som nu kjemper under de største vanskeligheter på dette område. Jeg vil da tillate mig å spørre den ærede utenriksminister, på grunnlag av det som tidligere er passert i denne sak, om man har været i forhandling med Portugal om situasjonen, slik som den nu faktisk har utviklet sig. Klipfiskeeksportens menn mener - og jeg tror med rette - at det som foregår i Portugal, det er en dumping fra islandsk side, som Portugal må føle sig forpliktet til å søke å beskytte de norske interesser imot. Jeg tror at det samme også kan sies for Spanias vedkommende, men ikke i samme grad som for Portugals vedkommende. Og nu er forholdet, at mens Island f.eks. praktisk talt ingenting importerer fra Portugal, er Norge i forhold til sin folkemengde den største

importør av portugisiske produkter, og skulde i så henseende ha en relativt meget begunstiget stilling overfor Portugal. Og all den stund man bygger på og går ut fra, at der foregår en islandsk dumping i vår viktigste eksportartikkel, mener jeg at Norge bestemt må søke å hevde sine interesser på dette punkt. Ikke i samme grad men noget i samme retning er forholdet i Spania. Spania har i forhold til oss en positiv handelsbalanse, vi importerer mere fra Spania enn vi eksporterer dit. Island, som også her er en overordentlig beskjeden importør, - det er et meget lite beløp det her er tale om for Islands vedkommende - har en eksport av klipfisk til Spania av ca. 30 millioner kroner. Sådanne som forholdene har utviklet sig, mener jeg at forhandlingene med de enkelte land, som utenriksministeren var inne på i sin redegjørelse, har den største betydning, og jeg vil tillate mig å spørre utenriksministeren om det i forholdet til disse såkalte traktatland, - det vil altså her si Spania og Portugal - er optatt drøftelser om den foreliggende situasjon, på bakgrunn av det som jeg mener her foreligger klarlagt, nemlig den islandske dumping. Jeg skal innskrenke mig til disse bemerkninger.

Moseid: Jeg kjenner ikke de nærmere omstendigheter ved minister Colbans forflytning til Paris, og kan derfor ikke bedømme riktigheten av hr. Mowinckels anførsler. Men jeg forstår det så at minister Colban har fremkommet med en ganske uforsvarlig uttalelse om Grønlands-saken i et selskap, hvor der var både danske og andre utlendinger tilstede. Hvis det forholder sig så, har ministeren i dette tilfelle lagt for dagen en så alvorlig mangel på ansvarsfølelse og pliktfølelse overfor sin stilling og sitt land, at den slags representanter likefrem er en fare for landets interesser. Og når herrene Mowinckel og Hambro fremstiller den episode som en betydningsløs bagatell, og søker å latterliggjøre at den norske regjering har følt det som sin plikt å gi en reprimande, da vil jeg i motsetning hertil si at den norske regjering vilde ha forsømt sin selvfølgelige plikt om den ikke hadde gjort det. Man kan mene både her hjemme og ute om Grønlands-saken hvad man vil, men en minister som skal representere i Norge i utlandet, han får da sandelig føle sitt ansvar overfor det land han representerer. Hr. Mowinckel sa at han skammet sig over å måtte tale om denne sak. Jeg er enig i det, men jeg oppfatter det på en annen måte enn hr. Mowinckel gjør. Jeg har en meget bestemt og beklemmende følelse av at der virkelig finnes nordmenn, både innenfor og utenfor landets grenser, som ønsker vårt land et nederlag i Haag. Jeg vil håpe at det ikke må komme altfor tydelig til uttrykk.

Nygaardsvold: Ja, dette blev jo på et vis en storpolitisk debatt med oppgjør mellom regjeringen og de borgerlige partier, som den venter skal avløse sig når stillingen blir for prekær for den. Jeg hadde ikke ventet at vi skulde ha nogen større debatt her politisk sett idag, men det er jo så at hr. Mowinckel kommer med friske inntrykk fra den

interparlamentariske konferanse, og da er det ganske naturlig at han også vil la oss bli meddelaktig i nogen av de betraktninger som er servert deroppe. Hr. Mowinckel henstillet - og har henstillet gang på gang - nu idag til regjeringen at man skal overveie dette og hint. Etter hvad jeg forstår, består de internasjonale forhandlinger vesentlig i overveielse. De overveier spørsmålene, men resultatene blir som regel ganske små. Jeg tror dog det hadde været likeså gagnlig om hr. Mowinckel hadde vært tilstede her i Stortinget da vi behandlet vårt lands tolltariff igår aftes, istedenfor å overvære det interparlamentariske forbunds møte. For her i Stortinget overveier man nok, men man kommer også til resultater her, og mens hr. Mowinckel igår aftes sammen med interparlamentarikerne overveiet å senke tollsatsene for derved å lette den handelspolitiske stilling, så kom man her i Stortinget til det resultat, at det var best å forhøie tollsatsene lite grand for derved å hindre den handelspolitiske utvikling enda mere. Det er det som foreligger nettop nu. Det går ikke da an å komme her og holde smukke taler om å overveie, om å få forretningsfolk til å overveie, hvad som kan gjøres for å lette handelsforbindelsen, og snakke om at man på forskjellige måter skal forsøke å fjerne de tollpolitiske vanskeligheter som er i veien, når vi for bare 7-8-9-10 timer siden kunde konstatere at stemningen blandt de borgerlige partier var for mere toll, mere toll både fiskalt og beskyttelsesmessig. Slik ligger saken an. Jeg for min del vil dessuten legge til den ting, at jeg har ikke slik overdreven tro på at utvalg av forretningsfolk skal kunne føre landet ut av den omsetnings- og handelspolitiske krise som vi befinner oss i. De folk tar sine hensyn. De tar hensyn til sig og sin stand, og de øvrige folk i landet har de som oftest ingen interesse for.

Det er i denne forbindelse også snakket om valutavanskelighetene, og da først under spørsmålet vedkommende vår handel med Tyskland. Jeg skal ikke gå nærmere inn på det. Jeg skal bare få lov til å peke på, at jeg for min del er av den opfatning, at det beste middel man kunde skaffet sig for å avhjelpe nogen av valutavanskelighetene, var at staten fikk mere kontroll med valutaomsetningen. Man kan si hvad man vil om forholdene i de land som er gått til det skritt, et er dog sikkert, at både står deres valuta bedre, og de er ikke kommet op i alle de vanskeligheter som vi er kommet op i. Jeg skal ikke si mere om det, men jeg henviser til at det norske arbeiderparti har fremlagt forslag om å oprette en valutacentral. Det forslag foreligger fremdeles, og det er uttrykk for vårt syn på det spørsmål. En annen side av saken er det selvfølgelig, hvis forholdet er slik at Norges Banks direktør har gjort kabinetsspørsmål likeoverfor regjeringen i en slik viktig avgjørelse. Det får jo bli en sak mellem regjeringen og Norges Banks ledelse. Jeg tror at man ved kabinetsspørsmål her tvinger folk så å si vekk fra både den prinsipielle linje de har hatt, og fra dydens vei forøvrig. Jeg håper, at hvis man kunde se bort fra Norges Banks prinsipielle innvendinger, så måtte man kunne være enig i, at det beste middel man kunde ha for å klare

valutavanskelighetene, det var å la staten få kontrollen over valutahandelen gjennom en valutacentral.

Så er det oppgjøret mellom hr. Mowinckel og regjeringen her. Ja, jeg har sjelden hørt en slik samling diplomatiske vendinger som de statsministeren benyttet sig av idag. Det hr. Mowinckel anførte, var tendensiøst, han skjelte regjeringen ut, det var sladderhistorier, det var kloakker, og det var landsforræderi. Ja, jeg vil si, at dette med landsforræderi, det begynner å bli nokså almindelig blandt bondepartiet nu. Skal det nu komme dit hen at også hr. Mowinckel blir beskyldt for landsforræderi, fordi han holder regjeringen både under haken og under armene hver eneste dag, for at den ikke skal gå til bunds, ja, da et begrepet landsforræderi blitt nokså utvidet. Men jeg må si, at det må være litt ondt for hr. Mowinckel, først av overdreven lojalitet å bøie sig for ethvert kabinetsspørsmål, for så bakefter, en av sesjonens siste dager, å få en slik samling uttrykk slengt i hodet, med opfordring til selv å ta styret. Jeg kan ikke forstå at hr. Mowinckel har annet å gjøre nu, enn å varsle hr. Hundseid om: imorgen tar jeg plassen. Han bad jo Gud bevare sig for det. Men det er mange ting man må gjøre, som ikke Gud har noget med å gjøre. Og jeg forstår ikke annet, sett på bakgrunn av de mange meningsløse kabinetsspørsmål, som hr. Mowinckel har gjort sitt til at venstre har måttet gå med på å bøie sig for, enn at venstres fører ikke har annet å gjøre. Enten får han stå som den der er faren for disse sladderhistorier, den som har benyttet sig av kloakker for å komme regjeringen til livs, den som har gjort sig skyldig i landsforræderi, eller også har han ikke annet å gjøre enn å befri landet for denne regjering. Det er ikke nok bare å holde taler på liberale sommerkurser. Det er litt ansvar ved å stå og holde dem også, for de kommer tilbake her i Stortinget. Nu har såmenn hr. Mowinckel fått svar av hr. Hundseid på sin tale ved det liberale sommerkursus, - og svelger hr. Mowinckel det også, ja da er det sandelig ikke meget igjen hverken av hr. Mowinckel eller venstre. Man kan ikke holde en stor tale, og så trekke sig inn i sitt skall igjen. Man får ikke nogen stor respekt for en slik politikk som den som drives av hr. Mowinckel og venstre. Hr. Moseid forsøkte jo også å gå i sin herre og mesters fotspor. Å - han var morsk! Colban var en fare for vårt land! Jeg kjenner ikke til alle disse historiene, men jeg har det bestemte inntrykk at hr. Moseid ikke var i overensstemmelse med det riktige forhold, når han sa at det var regjeringens plikt å skride inn. Nei, jeg tror ikke det var regjeringen som skred inn. Jeg må, selv om jeg også i dette spørsmål blir beskyldt for landsforræderi, si at jeg er nær sagt enig med hr. Mowinckel - det var "grønlenderne" som skred inn.

Utenriksminister Braadland: I anledning av hvad der blev nevnt av den ærede representant Hambro angående valutavanskelighetene i Tyskland skal jeg for det første få lov å opplyse om, at de vanskeligheter som har vært for jernbanefiskens vedkommende er løst. For de øvrige spørsmåls vedkommende er der stillet i utsikt en løsning, men som jeg sa tidligere i mine bemerkninger, det vil ikke kunne skje i den form at der skjer nogen lempning på valutabestemmelsene med

tildeling av en bestemt procent, men lempningene må foregå på en eller annen underhåndsmåte, en helt fortrolig måte, for eksempel på den måte at der samtidig blir tillatt en viss vareclearing; men jeg vil få lov å understreke at det altså er noget som ikke må komme ut, idet at hvis sådant kommer ut vil det bli optatt som en discrimination fra andre staters side.

Med hensyn til de av den ærede representant Anderssen-Rysst fremførte bemerkninger skal jeg få lov å meddele, at der fremdeles pågår forhandlinger i Portugal vedrørende spørsmålet om klippfiskeriet, men vi er ennå ikke der kommet til noget resultat. - Til det som hr. Nygaardsvold anførte angående en valutaordning og nytten av den, er det kanskje tilstrekkelig å peke på at Danmark, som jo har hatt dette, forsøker nu å komme fra det og mener vel å komme fra det i løpet av høsten ved å ordne sig på en annen måte.

Alvestad: Jeg skal ikke blande mig i den store opvask som nu finner sted mellom hr. Mowinckel og regjeringen, for det har jo antatt slike former at jeg synes det er best å nedsette en ny spesialkomite og undersøke også dette påståtte landsforrederi, som nu er dukket op. Når jeg forlangte ordet, var det for å si i anledning av hr. Mowinckels tale, at å snakke om tollnedsettelse idag efter det som hendte igår og tidligere, hvor venstre under full musikk har vært med på alle regjeringens tollforhøielser, synes jeg er noget påfallende; men det er vel slik at komedien må spilles til ende og holdes gående. - Hvad nu Island og forhandlingene med dette land angår, så kan jeg i mangt og meget erklære mig enig i det syn som hr. Mowinckel gjorde gjeldende. Vi har stor interesse av å få istand en forståelse mellom Norge og Island, både av hensyn til våre fiskeriinteresser og av hensyn til våre handelsinteresser, og jeg håper at der blir lagt godviljen til fra norsk side for å hitføre et for vårt land gunstig resultat av disse forhandlinger ved forhandlingene nu om den nye handelsavtale. - Med hensyn til transpørsmålet, som var nevnt av hr. Mowinckel og som også er nevnt av den Wedervangske komite, vil jeg si at det som den Wedervangske komite hevder om den sak, er jo det samme som traneksportørene har forklart under de hearingsmøter som blev holdt i handelsdepartementet, og ikke noget annet. Men når nu regjeringen skal overveie dette transpørsmålet, vil jeg si til handelsministeren, at den forandring som vi vedtok og hvis hensikt var å høine den norske medisntran og få en kvalitetsvare som var den beste i verden, den har dessværre på mange måter ikke ført frem til det den var tenkt. Men det er efter mitt skjønn i første rekke handelsdepartementets kontrollreglers skyld. Nu føres der kun den såkalte kjemiske kontroll med vår medisntran, det vil si at den skal inneholde så og så mange blåenheter og være så og så vitaminrik, uten hensyn til det som tidligere har vært, og som efter mitt skjønn alltid vil være bestemmende for en vares omsetning og bedømmelse, nemlig smak, lukt, farve o.s.v. bedømt av fagfolk. Det som nu er forlatt ved den ensidige kjemiske kontroll, det mener jeg bør gjeninnføres når man skal bedømme transpørsmålet. Skal vår trans renommé opprettholdes, er det verd for handelsdepartementet å se på disse regler og endre dem overensstemmende med det jeg her har fremholdt.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at tiden for de talere som herefter tegner sig, settes til inntil 2 minutter, og anser dette forslag for enstemmig bifalt.

Hambro: Det gleder mig at de vanskeligheter, som var opstått med jernbanenes fiskekontor i Berlin, nu er bortfalt, og jeg håper at det må lykkes ved forhandlinger å få utvidet den kvote av valuta som har vært tilstått de tyske importører på dette område.

I anledning av hr. Moseids bemerkninger vil jeg ha pointert, at jeg på ingen måte uttalte nogetsomhelst om, hvorvidt der forelå grunn til å gi minister Colban en reprimande. Jeg tror, at man skal skjelne ganske skarpt mellom de ting som er av helt privat karakter, og de ting som er av en mere offentlig karakter. Jeg finner det helt naturlig efter det som formodentlig måtte foreligge, at utenriksministeren avasket minister Colban en erklæring. Hvad der videre skulde skje, er det ganske umulig for oss å ha en mening om, da vi ikke kjenner saken. Men efter de meget ubeherskede uttrykk som hr. statsministeren brukte likeoverfor hr. Mowinckel, synes det mig å være en bydende nødvendighet for regjeringen selv å oversende til utenrikskomiteen en redegjørelse for disse forhold. Der er jo intet faktisk angitt til avsvakkelse av den noget skissemessig fremstilling som blev gitt av hr. Mowinckel. Den er jo tvertimot hvad det faktiske angår, bekreftet av hr. Moseid, og jeg tror, at slik som hele den affære ligger an, vilde det være ønskelig, at man oversendte dokumentene, hvis de foreligger, eller iallfall en redegjørelse til utenrikskomiteen. Foreligger der graverende ting, som hr. Moseid synes å mene, så er det ganske klart, at hvis en minister i funksjon optrer sådan, at han er en fare for landet, da er det ikke tilstrekkelig at regjeringen sender en rundskrivelse; da tror jeg, det må ganske andre skritt til. I hvert fall tror jeg, at det er nødvendig, at man får anledning til å drøfte saken på grunnlag av faktiske opplysninger, efter den voldsomme karakteristik som statsministeren kom med, og efter de meget kraftige uttalelser som også falt fra hr. Moseid, som formodentlig har et kjennskap til saken som er mere førstehånds enn det de andre representanter i komiteen synes å ha. Jeg tror, det vil være det heldigste for alle parter, og at det også vil være det heldigste for sakens forløp og for dens endelige begravelse.

Eiesland: Eg har mange gonger vore til stades i denne sal og høyrte debattar um utanrikske saker både i løynlege og opne møte, og eg har røynt at meiningane kann være sterkt delte, og at debatten ofte kann verta skarp. Her er i dag i sume spursmål lagt fram andre meiningar enn dei regjeringa har havt, og noko skarpt, men for resten rimeleg. Regjeringa hadde høve til her å segja frå korleis dette er gjort, og dei saklege grunnar ho har havt for det. Statsministeren freista ikkje det med eit ord. Derimot heldt han ein tale der han synte so lite rådvelde over seg sjølv som eg enno ikkje har høyrte det i ein tale av ein statsminister, so lenge eg har vore i denne sal, og eg vil oppmoda statsministeren um å syna

meir rådvelde over seg, jamvel um han vert utsett for sterke åtak. Ein kann ikkje venta å sleppa åtak; ein kann ikkje venta å sleppa at det vert gjort andre meiningar gjeldande. Det vil ikkje gjera nivået her i tinget høgare um det vert halde mange slike talar.

Joh. Ludw. Mowinckel: Underhånden har den dengang fungerende utenriksminister, hr. Trædal, gjort mig opmerksom på, at det ingen sammenheng er mellem det som skjedde i forbindelse med diskresjonsbruddet og Colban, og det som nu er skjedd med hans forflyttelse. I så henseende har jeg gjort "grønlandingen" urett. De skal altså ikke ha hatt noget med forflyttelsen fra Genf å gjøre. Men selve hovedhistorien, selve det som ligger forut - ja, jeg har ikke hørt det dementert. Hr. statsministeren brukte meget sterke ord. Vilde det ikke være bedre, at han påviste, om det var et eneste uriktig ledd i min fremstilling? Hr. Eiesland var forbauset over statsministeren. Å nei - statsministeren er et menneske og han glemmer av og til, at han sitter på regjeringsbenken, og tror at han sitter på sin gamle plass. Dette var jo hr. Hundseids tone fra den tid han var opposisjonsfører, og den har vi hørt igjen i de sidste dager. Jeg vet, hvilken stor påkjønning det er å være regjeringschef og jeg tilgir gjerne litt overdrevne uttrykk, jeg kan tåle det; både i og utenfor det skal som hr. Nygaardsvold nevnte. Jeg synes, det er noget visst tiltalende ved den slags koleriske utbrudd som kom; skjønt jeg hadde ikke ventet det nettop fra den kant; for i virkeligheten fremstiller jeg statsministeren som forholdsvis uskyldig, som den der hadde sett igjennem alle disse overdrivelser. Det burde han ha takket mig for. Men solidaritet med kolleger er også en smukk egenskap.

Statsministeren innbyr til et mistillitsvotum. Ja, det kan godt være, når vi får se papirene. Da vil det vise sig, når papirene foreligger, hvorvidt det jeg har fremført er sladderhistorier, kloakksnakk eller om det er sannhet; om ikke forholdet var det, at man gjorde en affære av denne private brevhistorie som ikke stod i noget forhold til forbrydelser. Jeg har ikke sagt, at der ikke skulde tildeles reprimande. jeg gikk i så henseende lenger enn hr. Hambro, så hr. Moseid behøver ikke å bebreide mig noget i så henseende. Jeg sa, at når en av våre ministre har begått diskresjonsbrudd, når det viser sig, at diskresjonsbruddet er begått, er det rimelig, at han får en reprimande; men jeg tok sterk avstand fra hele den måte som det her var gått frem på, som overmåde lite tiltalende.

Hr. Nygaardsvold, og også andre, syntes det var en sterk motsetning mellem kravene på et systematisk arbeide for å senke tollskrankene og de beslutninger som blev truffet igår. Ja det kan synes sådan, men de beslutninger igår var, såvidt jeg vet, i alt vesentlig av fiskal natur. Vi befinner oss i en sørgelig utvikling, og det er jo nettop for å stoppe den utvikling, for å søke å få gjort en ende på den, at vi mener man må arbeide med disse saker, men den tilbakegående bevegelse fra den ulykkelige tilstand hvori vi befinner oss, skjer såvisst ikke på en dag; den trenger nøie og omhyggelig forberedelse.

Presidenten: De efterfølgende talere har en taletid av inntil 2 minutter.

Moseid: Hvis hr. Mowinckel første gang han hadde ordet, hadde uttalt sig på samme måte og med det samme innhold som denne gang, så hadde visst hverken statsministeren eller jeg funnet grunn til å ta ordet. Jeg tror der var en så åpenbar forskjell på de to innlegg, at enhver i denne sal vil være klar over hvorfor mine uttalelser fremkom. Jeg er forsåvidt tilfreds over å høre at både hr. Hambro og hr. Mowinckel dog tar denne sak alvorligere enn jeg hadde inntrykk av etter de første innlegg.

Statsminister Hundseid: Jeg vil også ha sagt det samme som nettopp blev uttalt av hr. Moseid, at hvis hr. Mowinckel hadde brukt den samme tone første gang han hadde ordet som han brukte nu, så hadde ikke mine uttalelser falt. Men hvad var det hr. Mowinckel sa? Jo, han fremholdt med stor styrke, at regjeringen ved overflytningen av Colban fra Genf til Paris hadde tatt annet enn saklige hensyn, og da synes jeg at likeoverfor en slik beskyldning må man ha lov til å reagere. Man var ikke et ærlig menneske, hvis man ikke reagerte likeoverfor den slags beskyldninger.

Presidenten: Hr. Joh. Ludw. Mowinckel har fremsatt følgende forslag:

Saken vedlegges protokollen.

Votering:

Joh. Ludw. Mowinckels forslag bifaltes enstemmig.

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om Norges tilslutning til president Hoovers moratorium (Innst. S. D).

Efter forslag av presidenten besluttedes enstemmig: Ekspedisjonschef Nissen og sekretær Knagenhjelm gis adgang til møtet under sakens behandling.

Joh. Ludw. Mowinckel (komiteens ordfører): Jeg synes jeg er svært meget i ilden idag, men det kommer av at jeg er ordfører for begge disse saker. Hvad denne sak angår, tror jeg jeg kan fatte mig i stor korthet. Jeg vil bare gjøre opmerksom på at det er kommet en del skrivelser til komiteen. Den ene er fra Utenriksdepartementet som meddeler at det har vært et møte i den internasjonale reliefkomite i London ianledning av den sak, og det meddeles der at i London mener de, at privat er privat, og at Polen bør være forpliktet til å betale de private. Så er det kommet en skrivelse fra et sakførerfirma, Faye & Lothe, på vegne av de sildekonsortier som er

interessert og blir lidende ved at betalingen blir utsatt, og de reiser spørsmålet om ikke staten på en eller annen måte kan gå i forskudd for deres terminer. Det er en sak som regjeringen i tilfelle får overveie og fremkomme med forslag til Stortinget om. Jeg kan ikke ta standpunkt til det spørsmål. Hvad selve moratoriet angår, er det naturligvis en beklagelig situasjon man er kommet op i ved at der ikke hersker enighet om, hvad der er privat og hvad der er offentlig i denne forbindelse. Saken er at ved den overenskomst som fant sted i 1924 blev alt slått sammen, det blev i grunnen stat mot stat, men ikke destomindre har Norge utvilsomt rett i å hevde, at disse sildekonsortiers penger, og likeså de kommisjonsbeløp det er tale om, er private anliggender og burde betales. Det som det nu henstilles til regjeringen fra reliefkomiteen i London, som det også meddeles i Utenriksdepartementets skrivelse, det er at Norge iallfall vil gå med på moratoriet for det som Norge selv mener er offentlig gjeld; og det er et spørsmål, som jeg vil be regjeringen overveie, om ikke det kanskje vilde være det riktige for derved å konsentrere striden om den private gjeld. Kanskje har regjeringen tenkt at man stod sterkere, om man avviste moratoriet over det hele, og det er også mulig, men på den annen side er jeg bange for, at vi ikke har så sterke tvangsmidler vis-a-vis Polen, når det gjelder disse penger, at det vil være det rette.

Under forhandlingenes gang har det spørsmål vært reist - jeg vet ikke om det er direkte fra Polens side, men det fremkom iallfall fra vår minister i Polen om man ikke skulde forhandle om et kompromis. Det har regjeringen avvist. Jeg tør ikke si om det var riktig å avvise det. Jeg er ikke sikker på - så vanskelig som denne sak er, og såvidt mange tvilsspørsmål som den også reiser, hvor det gjelder det norske standpunkt - om det ikke hadde vært heldig å prøve sig frem med kompromisforhandlinger. I det hele ligger denne sak således an, at den ikke kan sies å være endelig avsluttet med det som foreligger i regjeringens meddelelse. Stortinget innbys ikke til å fatte nogen beslutning i saken, idet det jo bare er sendt det en meddelelse om sakens stilling idag, og derfor går innstillingen også ut på bare det enkle, at meddelelsen vedlegges protokollen. Men jeg vil tilføie - og jeg tror jeg gjør det på den samlede komites vegne - at jeg går ut fra at regjeringen fortsetter bestrebelsene for å få en tilfredsstillende ordning her. Vi kommer neppe fra moratoriet hvor det gjelder den offentlige gjeld, der står alle stater enig, eller vil bli enig, og vi har vanskelig for å innta et annet standpunkt. Men jeg vil be regjeringen overveie 2 ting. Det ene er, om man ikke kan få en ordning med Polen som tilfredsstillende oss ved positive forhandlinger, altså ikke vente på skriftlig svar, som det later til å være meget vanskelig å få, men ved positive forhandlinger som da enten kunde optas med den polske sendemann her, eller ved vår sendemann i Warschau, hvad regjeringen måtte anta vilde føre best frem, av de to alternativer. Det annet jeg vil be regjeringen overveie, er om det ikke kunde tas visse hensyn til de vanskeligstilte sildekonsortier, som jeg tror i høi grad lider under dette at de ikke får sine terminer.

Forutsetningen var jo at det som skyldes, skulde vært betalt for lang tid siden. Og den ordning som fant sted mellom statene i 1924, den var, sier deres sakfører, ikke på forhånd godtatt av sildekonsortiene. De var ikke engang rådspurt. Nu er ikke jeg i tvil om, at hvis de hadde vært rådspurt, så måtte de ha akseptert, for det var den eneste rimelige utvei, men de har altså deri en liten formell grunn til innvending. Derfor er det annet spørsmål, om regjeringen på nogen måte kan hjelpe dem, slik at de ikke blir for sterkt lidende under de forhold det her er tale om.

Hambro (komiteens formann): Jeg er helt enig med sakens ærede ordfører i det syn han har fremholdt. Jeg vil bare ha nevnt at, såvidt jeg vet, har Polen underhånden erklært at det i prinsippet aksepterer å betale den kommisjon der er tale om. Og jeg tror, som hr. Mowinckel, at det vil kunne lykkes for departementet, ved direkte forhandlinger - og jeg tror kanskje snarere gjennom den polske legasjon i Oslo, enn gjennom den norske legasjon i Varsjava og finansdepartementet der - å få den ordning, at man aksepterer forlengelsen av moratoriet for de offentlige fordringers vedkommende, hvis Polen betaler hvad de skylder i forfalne terminer til storsild- og vårsildsyndikatene. Det er ikke ganske små beløp for de folk det her gjelder. Bare den ring av dem som hører hjemme i Karmsunddistriktet og Rogaland, har forfalne fordringer nu pr. 1 juli på to hundre og noen og tredve tusen kroner. Jeg har den beste grunn til å tro at Polen er villig til å betale dette, hvis Norge ikke avviser hele moratoriet, og jeg tror det vilde glede alle de interesserte å høre om utenriksministeren hadde anledning til å bekrefte de formodninger jeg her har uttalt, både om Polens anerkjennelse av den omtvistede kommisjon, og om Polens ønske om å betale disse private fordringshavere den termin som forfaller nu.

Norem: Det er givet at de sildesyndikater som her er engagert med fordringer på Polen, er overordentlig skadelidende ved den stilling saken nu er kommet i. Det er meget mulig, og jeg tror det er riktig, at disse fordringer kan karakteriseres som private, men såvidt jeg kan skjønne, vil ikke de private, således som saken nu er, kunne gjøre noget krav direkte på Polen. De må gå gjennom den norske stat. Og da er det spørsmål om hvad den norske stat vil gjøre for å beskytte deres interesser. I sig selv inneholder denne meddelelse og innstilling svært lite om det. Vi vet at den ikke vil gå med på Hoover-moratoriet, ihvertfall ikke foreløpig, men derved er jo ikke saken løst. Veien for de private til å gå på Polen for å søke å få penger, er derved ikke åpen. De er nødt til å gå gjennom staten, og da det her gjelder så overordentlig store interesser - og det gjelder folk som har regnet med disse penger, banker som er engagert i disse vekslere - så er det av stor betydning at dette forhold løses. Jeg vil derfor inntrengende henstille til regjeringen å søke å få en ordning på dette. Det er selvfølgelig noget, at man, som den ærede ordfører var inne på, skal ta visse hensyn til disse syndikater; men det er efter min mening ikke helt tilstrekkelig. Man må gjøre inntrengende forestillinger til

Polen, og hvis ikke Polen vil gå med på forhandlingslinjen og få dette løst, må man se om der ikke er andre veier som man kan komme frem på. Vi har jo handelsinteresser med Polen, og ikke rettere enn jeg vet, kjøper f.eks. statsbanene kull derfra. Også de har handelsinteresser å ivareta. Der må være full moralsk rett for den norske stat til å gå sterkt frem for å beskytte disse fordringer. Hvis staten av andre hensyn finner ikke å burde gjøre det, så bør disse fordringer beskyttes gjennom staten, idet staten står i forskudd for dem. For er det andre grunner som gjør at staten ikke ønsker å gå så sterkt på Polen, som man ellers vilde gjøre, skal ikke disse forholdsvis fattige folk stå i bresjen med sine forskudd. Jeg vil derfor henstille inntrengende til regjeringen å ta dette spørsmål energisk op og meddele Stortinget når det kommer sammen igjen, hvorledes saken står, og helst at vi har fått en ordning. Jeg skulde med glede se at det var så, som hr. Hambro sa, at Polen var villig til å betale disse fordringer. Jeg forstår ikke annet enn at det er til dens eget beste at dette spørsmål løses. Jeg vil derfor inntrengende henstille at saken blir tatt energisk fra regjeringens side, og at den under alle omstendigheter søker å hjelpe disse folk under de vanskeligheter som de nu er stedt i.

Statsråd Braadland: I anledning av den ærede representant Hambros uttalelse, kan jeg bekrefte at man fra polsk side har akseptert i prinsippet å ville betale kommisjonen; jeg har også personlig det inntrykk at der er rum for forhandlinger.

Rønnevig frafalt ordet.

Anderssen-Rysst: Efter de uttalelser som falt fra komiteens ordfører, hr. Hambro, og hr. Norem, skal jeg fatte mig i korthet, og bare slutte mig til den inntrengende henstilling som nu sist blev rettet fra hr. Norem til regjeringen om at den er opmerksom på ønskeligheten av en ordning av dette forhold. De folk som det her gjelder, er folk som ikke disponerer meget kapital, og i tidens medfør er de endnu mer vanskelig stillet enn de kunde tenkes å bli den gang denne ordning blev inngått. Jeg tror det i høi grad er ønskelig at regjeringen har sin opmerksomhet henvendt på dette, og energisk søker å finne en løsning.

Statsråd Sundby: Det er jo finansdepartementet som i første hånd har med denne sak å gjøre, og som det fremgår av meddelelsen, har man holdt på i lang, lang tid uten å få noe ordentlig svar fra Polen. Man hadde da ingen annen vei når det gjaldt å ivareta de betydelige interesser som hr. Norem og hr. Anderssen-Rysst har lagt slik vekt på blir ordnet, enn å erklære at hvis man ikke fikk de private fordringer betalt, måtte man avvise hele moratoriet. Men i de aller siste dager har det vist sig mer forhandlingsvennlighet fra Polens side. Og det er riktig at den polske minister har sagt at han i prinsippet godkjenner provisjonen. Men hvad der ligger i det, kan vi jo ikke si. Det er ikke bare provisjonen det dreier sig om. Man må få et bestemt tilsagn om at beløpet skal betales,

Møte for lukkede dører, Stortinget 29. juni 1932

det som reliefkomiteen også er enig om skal holdes utenfor moratoriet, nemlig den private gjeld. Og for å sette makt bak ord, har man ingen annen råd enn å avvise hele moratoriet. Det er en selvfølge, at under de forhandlinger som har vært drevet også de siste dager, og som vil bli drevet herefter, vil man, som hr. Mowinckel og hr. Hambro pekte på, være villig til å være med på moratoriet for statens tilgodehavende fremdeles; det er det private tilgodehavende det står på. Kan man ikke få det på annen måte, må man ta det hele med. Da blir Polen nødt til å betale, hvis man ikke skal erklære almindelig moratorium.

Komiteen hadde innstillet:

St.med. nr. 32 vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 3.

Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om samtykke til postering av utgiftene vedkommende Grønlandssaken (innst. S.A.).

Komiteen hadde innstillet:

Under forbehold av konstitusjonell kontroll samtykker Stortinget i at utgiftene vedkommende den sak angående Norges okkupasjon av en del av Øst-Grønland som er innbragt for den faste domstol for mellempfolkelig rettspleie, føres til utgift i statsregnskapene for 1931-32 og 1932-33 under kap. 1009 "Tilfeldige utgifter i almindelighet".

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 4.

Innstilling fra specialkomiteen til undersøkelse av Quisling-saken (innst. S.E.).

(Debatt om saken skulle behandles for åpne dører, referatet offentliggjort, jf. S.tid. s. 2519. Saken ble vedtatt behandlet for åpne dører, jf. S.tid. s. 2520-2532, 2563-2623, 2625-2654.)

Møtet hevet kl. 13.45.